

A close-up photograph of a child's hands holding a clear plastic piggy bank. Inside the piggy bank, several New Zealand dollar banknotes are visible, including a prominent \$5 note. The child is wearing a brown jacket. The background is blurred, showing other people's hands and clothing.

HE ARATAKI I TE PŪTEA WHĀNAU

MĀ TE WHĀNAU

WhaiRawa NGĀI TAHU

TIKANGA HOU,
ORANGA HOU

NAU MAI, HAERE MAI

Nau mai ki tā mātou
Arataki i te Pūtea Whānau

E mōhio ana mātou o Whai Rawa
ki te hiraka o tō te whānau whakaako
i kā tamariki kia mārama ki te pūtea,
mai i te nohinohi rā anō.

Ko tā te arataki nei he tautoko i a
koutou e ākona ai e ā koutou tamariki,
mokopuna hoki te mātau ahupūtea.

Ka takotoria ki konei kā pūkeka pērā
i te whakarite whāika, te tahua, me te
mōhio me pēhea te penapena, ki te
aha hoki tātou penapena ai. Ka mutu,
he huatau mīharo hoki nā ō tātou
whānau Whai Rawa. Ka mutu, kia
whakaihūwaka mai ā koutou tamariki
mā ruka waka penapena - hoake tātou!

TE WHAKATAU WHĀIKA

E akitu ai te penapena me whakarite tētahi
whāika e taea ana te tutuki. Me iti, me kāwari
hoki e ū ai koe ki tō mahere penapena.

Ko tā te whakarite whāika he whiriwhiri
kia pēhea te whakapau pūtea hei te
anamata, he āwhina hoki kia arotahi
tātou, kia whakatutuki hoki tātou i kā
moemoeā e whai nei tātou. He wā ōna
ka pōhēhē tātou ka iti noa iho kā hua e
taea nei ina roa ana te ū ki te kaupapa.
Mā te āta tautuhi kā whāika e ea ai ō
tātou moemoeā, mā te whāika tātou
e akiaki kia ū ki pae tawhiti, kia
whakaohoho ki pae tata.

Ka nui, ka iti pea rānei kā whāika, ā, he
pai kia pae tata, kia pae waeka, kia pae
tawhiti hoki kā whāika āu. I te nuika o te

wā, ko te iho o te whāika ahupūtea te u
taurewa, te penapena, te haumitaka rānei.
Ko te mea nui kia tautuhia whāititia ō
whāika. Me whai wātaka ērā, me whai hua
hoki ā-pūtea, e ea ai te tōna tutukitaka.

Whakatauria ētahi whāika, whakaritea
hoki tētahi mahere kia ū tonu ki tō
penapena!

TE PŪNAHA WHĀIKA SMART (TIETI)

Ko te pūnaha whāika TIETI tētahi rautaki
pai kia tīmata i te whakariteka whāika.
E hia kē nei kā momo āhua o tēnei
pūnaha, heoti anei tā mātou:

Ko tā te pūnaha nei he āta wehewehe i kā whāika kia āhei ai te whakatutuki. Hei tauira, kua e whai kia penatia te \$1000, kei haukereretia koe. He pai ake kia wehewehe i te nama rā, me te whai kia penatia te \$20 i ia wiki rā kā wiki e 52. E taea ake ana e koe tēnā, e tūturu ake ana hoki pea ki tō horopaki.

- S** TAUTUHI
- M** INE
- A** EKE
- R** TŪTURU
- T** INAMATA

Ka tino whai hua te tuhituhi i ō whāika TIETI. Me tautuhi i kā whāika nui pērā i te hoko i tō ake kāika, te utu rānei i tō nama ākoka rā te wā whāiti, te tautuhia hoki te whāika iti, pērā i te hararei, te utu i tō kāri nama rānei.

“I whakatauria e mātou tētahi whāika mō kā taputapu i hiahiatia. Ka tutuki ana kā whāika, ka āhei te whakapau i kā penapenataka. Hei tā rātou, kāhore e pai nei ki a rātou te mimiti haere o ā rātou pūhaka.”

Mema Whai Rawa

“Kātahi tonu nei māua ka whakauru i ā māua tamariki e 3 tau me te 6 tau ki CleverCash. He ara pai e kitea ai e rāua te tipuraka haere o ā rāua pūtea penapena (mā kā mahi ā-kāika), waihoki, ka taea e rāua te whakarite i kā whāika penapena e kitea ai e rāua te rahika me pena kia tutuki ai kā whāika.”

Mema Whai Rawa

“Te whakamahi i kā whāika TIETI kia penapena i ētahi mea. Te tautuhi i kā āhuataka o te whāika, me te whai mōhio ki te wā e tutuki ai te whāika. Te whakarite hoki i te whāika kia eke, me te wā whāiti kia whakatutuki.”

Mema Whai Rawa

TE WHAKAAKO I KĀ TAMARIKI MŌ TE PŪTEA

Ko tētahi o kā tino rautaki kia whakaako i kā tamariki kia mārama ki te pūtea ko te whakatauirā atu.

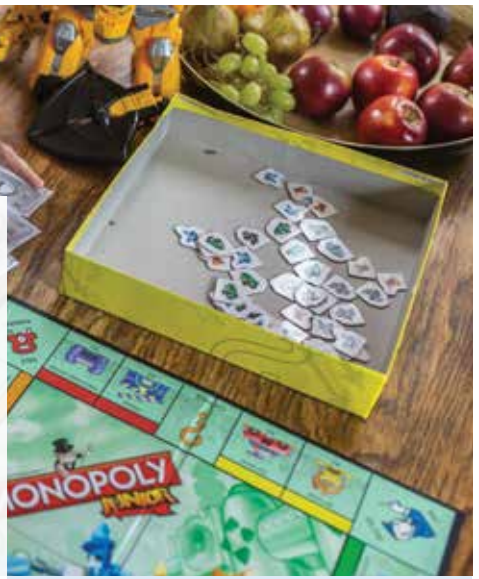
E tino kaha ana kā tamariki ki te mātakitaki. Ka whakataurite koe i kā utu ki te toa hokomaha, ka aronui rātou ki tēnā. Me whai wā koe kia whakamārama atu ki a rātou i tāu e mahi nei. He ara pai tēnei kia whakatauirā atu me pēhea te penapena ki te ao tūturu. He rautaki anō pea te tākaro kia whakaako i te tamaiti mō te pūtea.

Mā te Monopoly, mā te kēmu hokohoko rānei pea e ako ai te whaihua o te pūtea me te mōhio hei āhea utu ai, hei āhea penapena kē ai. Mā te whakamahi hoki pea te puoto pūtaata, te poaka pūtea rānei kā tamariki, kā whānau hoki e whai haere ai kā hua o te penapena, ā, ka whakaahu whakamua tēnei ki te pūkete penapena. Ka ratokia pea e te whānau te āheika ki te tamaiti mō te penapena, ā, ka ākina hoki ia kia pēnei.

PUOTO PŪTEA

Ko te puoto pūtea, te poaka pūtea rānei tētahi ara e kāwari ai te whakaako i te tamaiti mō te hiraka o te penapena pūtea. Ko tā te poaka pūtea he aki i te tamaiti kia rite tonu te penapena, nā te mea ka taea e ia te kite i te tupuraka haere o te pūtea penapena ki mua tonu i tōna aroaro.

“Ko te whakapai i te waka, te rūma noho rānei hei mahi anō (hāunga ā rātou mahi ā-kāika māori noa). Mēnā ia e kite i te pūtea i a ia e whakapai ana, māna ake tērā pūtea. Ānō he kimi puiaki, ka mutu ka whakapaikia hoki te waka!”

Mema Whai Rawa

“He poaka pūtea taketake tā taku tama, ā, ina tautoko mai i kā mahi ā-kāika ka whiwhi ia i tētahi uka kōura. I ia rua wiki ka huakina te poaka, ka kaute i te pūtea, ka mutu ka haere māua ki Paper Plus, ka hoko ai tāna e hiahia ana. Kei te mahi ia mō tōna painga te take!”

Mema Whai Rawa

WHIWHIKA HUAPŪTEA

E hia kē nei kā rautaki kia whakaako te whānau i te tamaiti mō te whiwhika pūtea. Ko te mahi ā muri i te kura, pēnei i te tuku niupepa, te whakahīkoi kurī rānei, ētahi ara pai hei ako mā te tamaiti kia mōhio ia me mahi e whiwhi ai te utuka pūtea, e penapena ai hoki. He tauira kouka anō nā te whānau o Whai Rawa te hoko atu i kā takawairore o mua me kā taputapu tē hiahiatia i te kāika, waihoki te horoi i kā waka o te whānau kia whiwhi pūtea anō.

TE KAUTE I TE PŪTEA

Ko te whāwhā uka tētahi ara pai e waia ai te tamaiti ki te pūtea me te ahupūtea, kia tautoko i tāna kaute i kā uka. Mā te kaute te uka kikokiko e ako ai te tamaiti, waihoki he pai te raupepa mahi me kā pikitia o te uka kia ako i te kautetaka moni.

“He pai katoa ki a mātou te tāhoro o te pūtea i te poaka pūtea me te āta whakahoki kōtiri, i a mātou e kaute ana!”

Mema Whai Rawa

“He mīharo kā poaka pūtea taketake! Takohia mai i ia pō, kautetia ai.”

Mema Whai Rawa

“Ka tākaro ai mātou ānō he toa, ka whakamahi hoki i kā taupoki miraka hei pūtea. Pārekareka ana ki ā māua kōtiro te kaute i ā rāua ‘pūtea’.

Mema Whai Rawa

“He pakihī ā kā tamariki ki te kura, ki reira hokona atu ai ā rātou hua kia whai huapūtea.

Nā rātou anō te pūtea i whiwhi. Kei te ako hoki rātou ki te taha whakahaere, ā, ka tōtika ā rātou pūtea ki kā pūketete pūtea.”

Mema Whai Rawa

“Whakatipu ai a Miss 5 i kā punua kau, ka mutu kotahi wā i ia tau ia whiwhi ai i te huapūtea.

Me mahi tahi ki a māua e mārāma ai ki te utu o te hoko me te whakatipu i tēnā, i tēnā o kā kau, e mōhio ai hoki ki tana wāhaka huapūtea, kātahi ka whakatauria e māua te rahinga penapenataka, me te rahika whakapauka. Ko tēnei tana tau tuarua e pēnei ana.”

Mema Whai Rawa

KO TE NOHO
HEI KAIPENAPENA
PŪMAU TĒTAHI TIKAKA
PAI KIA ĀKONA INA
TAMARIKI ANA,
KIA PĒRĀ TONU
HEI TE PAKEKETAKA
RĀ ANŌ

PENAPENA

He tikaka tino whaihua te penapena, ina koa nō te tamarikitaka rā anō.

Ko te pūtea iti tonu tēnā e huhua mai ana rā roto i kā tau, e akiaki ana i kā tamariki kia kitea te pūtea e tupu ana. Ko ia tāra ka penahia he paika ki a tātou, ā, ko te penapena putuputu te tino ara e tupu ai te pūtea iti kia taurikura tonu.

Ko te whakarite i kā whāika tūturu tētahi ara pai e kore ai te tamaiti e iwikohe i te penapena. He kāwari ake pea te penapena i te pūtea iti hei tāu whiwhi tonu i te pūtea, i te kana kia penapena i kā toeka hei te mutuka iho.

“He pūkete pūtea anō ā kā tamariki, me te Kiwisaver hoki. He pikitia o rātou ki te taupāka waea pūkoro, ā, ka kitea ā rātou pūtea e tupu haere ana.”

“Ka whiwhi aku mokopuna i te ‘pūtea kia whakapau, me te ‘pūtea kia penapena’. Nō rāua e 5 tau ana, me te 7 tau, kua ako mā te whakamātau me te hapa kia manawaroa tonu ina penapena ana ki kā puiaki. I ētahi wā ka hokona ngā mea iti i te toa rua tāra, ā, arā te akoraka e mea ana e kore ērā taoka e tino pūmau ana. E tino pai nei ki a rāua te kaute i ā rāua pūtea hokohoko!”

TE TAHUA ME TE UTU

Ka whai hua kā whānau katoa i te tahua!

Ko te tahua tētahi mahere e pā ana ki te pūtea e whakapae ana ka whiwhi, ka whakapau hoki, ā, koia tēnā tētahi o kā tino utauta kia whakahaerehia te pūtea ahakoa te kaumātuataka.

Ko te pūnaha “puoto e toru” tētahi taurira o te whakaako i kā tamariki mō te tahua. Kia kotahi te puoto mō te penapena, kia kotahi mō te utu, kia kotahi anō mō te tuari. Hei te wā ka whiwhi tō tamaiti i te pūtea, tautokona ia kia whakawehea te pūtea ki kā ipu e toru.

He wāhi ka tuku ki te puoto utu mō te pae tata, pērā i te hoko i te aihikīrmi ki te toa. He wāhi ka tuku ki te puoto penapena kia tautoko i tētahi whāika a tō tamaiti. Ko tā te puoto tuari he takoha atu, he morimori rānei i te hoa me te whanauka.

Mā ēnei puoto o tamariki e whai wheako ki te mahi tahua, e haratau hoki ki te āta whakaaro mō te pūtea hei ia whiwhika pūtea.

“Ka wānaka tahi ai māua ko taku tamaiti 11 tau ā mua i te haere ki te hokomaha, ka maheretia e ia tētahi kai o te pō o tērā wiki – he tahua tāna, me rapu kīnaki ki Pak n Save (rapua kā utuka motuhake), ka tokona te tunumia o te kai mā te whānau. #pūkekaoraka”

Mema Whai Rawa

“Ka whiwhi kā kōtiro i te pūtea nā kā mahi ā-kāika, ka tukuna e rāua ki tā rāua pouaka pūtea. Ina hiahiatia tētahi mea, me penapena ki tērā.”

Mema Whai Rawa

“Kātahi anō taku tama (11 tau) ka whai i tana mahika tuku mātārere. Ekari me wehewehe te pūtea ki kā pūhaka e toru, arā te penapena, te takoha me te utu. I whakatauria e ia kia takoha kē atu tana wā ki te rōpū ohaoha, ā, mā kā keru te wāhi tuatoru.”

Mema Whai Rawa

KĀ TINO HUATAU HEI KĒMU

“Pai ki taku kōtiro te tākaro ki tana tihaka moni, ā, ka kohi ia i kā toeka uka nō te whānau katoa. Mahi ai hoki ia i kā mahi ā-kāika kia whiwhi i te kopa iti, ka whakaputu ai ki te whare pūtea.

Mema Whai Rawa

“Whiwhi ai taku tamaiti e 8 tau i te kopa iti i ia wiki, ā, he pai ki a ia te kaute me te penapena i tērā. Kei te tino hīkaka hoki taku tamaiti e 3 tau ki te wā ka whiwhi ia i tāna ake kopa iti, hei tana hurika ki te 5 tau.”

Mema Whai Rawa

- » Tākaro whare hokohoko
- » Puoto pūtea
- » Kimi puiaki
- » Monopoly

✂

UTU

PENAPENA

TUARI

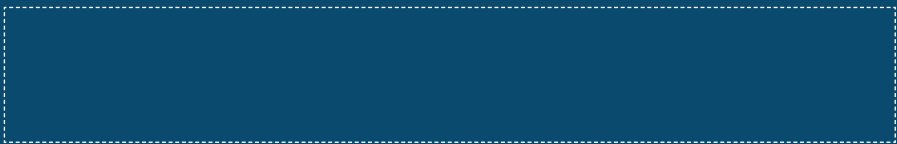
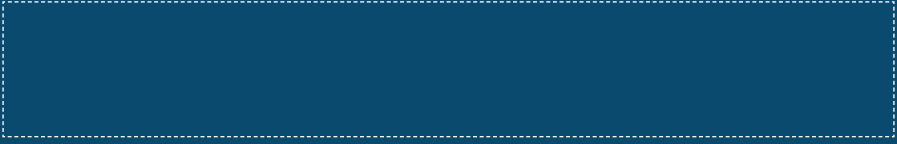
✂

He tapaka mō te UTU, te PENAPENA, me te TUARI, hei kuti, hei whakapiri atu ki kā ipu, e tokona ai te whānau i te ohia mō kā puoto e toru.

Koia tēnei te pūnaha i whāia e Elmo i tana kitenga i tētahi takawairore i tino hiahiaia e ia. I whakapeto ngoi a Elmo kia whai pūtea, ka mātua ai āna pūtea, ka hokona ai te takawairore. I tōna ara penapena i kōwhiria kia kaua e hoko kurī noa, ekari kē ia kia tuari i tētahi wāhi pūtea āna ki tōna hoa.

**MĀ TE AKO TĒNEI
OHIA E TAKATŪ PAI
AI KĀ TIKAKA
PŪTEA A KĀ
TAMARIKI**

WhaiRawa NGĀ TAHU

Ngā Kaitiaki Moni

MONEY GUARDIANS

Whakatauritea te pūtea

E hika, kua makere ō pūtea!
E ōti rānei i a koe te whakataurite
i kā pūhaka pūtea ki kā tapeke tika?

HE KĒMU, HE KAIRORO
hoki ā-tuihono ki:
whairawa.com/tamariki

Whai Rawa NGĀI TAHU

Te Rūnanga o NGĀI TAHU

**KO TE TŪMANAKO I WHAI
HUA TĒNEI ARATAKI, Ā,
E PAI HOKI ANA KIA
URUPARE MAI:**

- P** 0800 942 472 or +64 3 366 4344
- E** whairawa@ngaitahu.iwi.nz
- A** PO Box 13046, Ōtautahi 8141

Whai Rawa Fund Limited is the issuer of the Whai Rawa Unit Trust.
A copy of the Product Disclosure Statement is available at www.whairawa.com/pds.